

5. **Александрова М. М.** Сутність рейтингової оцінки страховика / М. М. Александрова // Вісник Житомир. держ. технолог. ун-ту. Серія : Економічні науки. – 2004. – № 3 (29). – С. 356–362.
6. **Шірінян Л. В.** Незалежний рейтинг ринку страхування в Україні / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – № 11. – С. 118–125.
7. **Шірінян Л. В.** Рейтингова система і рейтинг-оцінка фінансової стійкості страхових компаній України / Л. В. Шірінян // Світ фінансів. – 2007. – № 2. – С. 152–163.
8. **Пиратовский Г. Л.** Опыт рейтингования страховых компаний и перспективы его применения в Украине / Г. Л. Пиратовский // Экономика и управление. – 2003. – № 5–6. – С. 50–54.
9. **Внукова Н. М.** Методичні особливості рейтингування страхових компаній / Н. М. Внукова // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Шевченка. – 2000. – Вип. 46. – С. 53–54.
10. **Ткаченко Н.** Удосконалення методики рейтингової оцінки стану фінансової стійкості страховиків / Н. Ткаченко // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 2. – С. 48–60.
11. **Козьменко О. В.** Рейтингування страхових компаній і розрахунок страхових тарифів на базі використання економіко-математичних методів : моногр. / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 95 с.
12. **Чуринова И.** Методика составления рейтинга / И. Чуринова // Страховое ревю. – 2000. – № 5. – С. 5–13.
13. **Чуринова И. А.** Экономико-статистическая методология составления рейтинга страховых компаний [Электронный ресурс] : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / И. А. Чуринова. – М., 2005. – [Из фондов Российской Государственной Библиотеки]. – Режим доступа : <http://diss.rsl.ru/05/0343/050343010.pdf>
14. Сайт міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fitchratings.ru/index.wbp>
15. Сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
16. Агентство «Кредит-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credit-rating.ua>. – Рейтинг надійності страхових компаній.

Надійшла до редколегії 28.12.2011

УДК 657.433

***А. А. Мещеряков, **В. О. Гордієнко**

**Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ*

***Дніпропетровська державна фінансова академія*

ВПЛИВ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Аналізується кредитна політика українських банків із позиції сприяння розвитку тих галузей промисловості, які найбільше впливають на зростання валового внутрішнього продукту. Наведено пропозиції щодо напрямів поліпшення банківської діяльності у зазначеній сфері.

Ключові слова: банківська система, кредитна політика, небанківські фінансові корпорації, сектори економіки, структура промисловості.

Анализируется кредитная политика украинских банков с позиции содействия развитию тех отраслей промышленности, которые больше всего влияют на рост валового внутреннего продукта. Приведены предложения касательно направлений улучшения банковской деятельности в отмеченной сфере.

Ключевые слова: банковская система, кредитная политика, небанковские финансовые корпорации, секторы экономики, структура промышленности.

© А. А. Мещеряков, В. О. Гордієнко, 2012

In the article the credit policy of the Ukrainian banks is analyzed from position of assistance development of those industries of industry which most influence on growth of gross internal product. Suggestions are resulted that to directions of improvement bank activity in the noted sphere.

Key words: banking system, credit policy, not moneyed financial corporations, sectors of economy, structure of industry.

Обсяги кредитів, наданих економіці України, мають забезпечувати формування обігових коштів підприємств у необхідних для їх нормального функціонування розмірах, а також довгострокове інвестування в економіку, яке забезпечує структурні перетворення промисловості та економічне зростання в цілому. Однак сучасний стан кредитування вітчизняної промисловості не забезпечує повною мірою потреб ані у довгострокових, ані у короткострокових ресурсах. Це вкрай негативно впливає на розвиток вітчизняного виробництва і, відповідно, загрожує економічній безпеці держави.

З'ясування причин цієї ситуації та напрямів її подолання визначило напрям цього дослідження.

Мета дослідження – встановити шляхи підвищення ефективності банківського кредитування на основі структуризації грошових потоків, які спрямовуються у різні галузі економіки.

Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

1. Визначити поняття кредитної політики та проаналізувати напрями її реалізації.
2. Проаналізувати фактичні дані щодо сучасного стану кредитування різних галузей економіки.
3. Побудувати модель впливу кредитів у різні галузі економіки на обсяг ВВП.
4. Розробити пропозиції щодо підвищення ролі кредитування у розвитку економіки.

Питання економічної природи кредитної політики та окремі аспекти кредитних відносин банків досліджувалися такими вченими як: Н. Г. Антонов, О. В. Васюренко, О. М. Гриценко, А. Г. Грязнова, А. О. Єпіфанов, Г. Г. Коробова, Л. П. Кролівецька, О. І. Лаврушин, В. Д. Лагутін, І. Д. Мамонова, Є. І. Мешкова, А. М. Мороз, М. А. Пессель, В. Полякова, Г. С. Панова, М. І. Савлук, І. В. Сало та ін.

Асоціація українських банків пропонує таке визначення кредитної політики: «стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності» [10]. В. Д. Лагутін додає, що при цьому кредитна політика в розрізі стратегії включає пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку [3].

В останньому визначенні ми звертаємо увагу на пріоритети, принципи та цілі банків. Але слід розрізняти зазначені поняття для окремих банків та банківської системи в цілому. Кредитну політику слід розглядати окремо на макроекономічному рівні як державну політику, так і на рівні конкретного банку.

Можна зустріти визначення кредитної політики як «складової частини економічної політики, що є системою показників у галузі кредитування народного господарства і населення, що проводяться державою для вирішення соціально-економічних питань, зміцнення грошового обороту» [2].

Ми не заперечуємо комерційної основи роботи сучасного банку, але саме державна політика в галузі кредитування економіки також необхідна. Така політика повинна бути гнучкою та проводитися залежно від поточної ситуації в економіці. Метою для неї має стати зростання ВВП.

Ми вважаємо, що на сьогодні не зовсім дослідженим інструментом розвитку державної кредитної політики є системний і диференційований за галузями аналіз впливу обсягів кредитів на обсяг ВВП.

Кредити, надані банківською системою, у 2005–2010 рр. у розрізі секторів економіки наведені в таблиці 1 [7].

Таблиця 1

**Кредити банківської системи України за секторами економіки у 2005–2010 рр.
(млн. грн)**

№	Сектор економіки	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	8 100,76	16 340,84	16 340,84	2 812,19	26 025,83	26 545,15
2	Рибальство, рибництво	147,45	314,60	314,60	419,63	327,47	307,28
3	Добувна промисловість	2 869,88	5 630,49	5 630,49	7 683,56	9 606,95	12 883,17
4	Переробна промисловість	30 551,96	64 709,46	64 709,46	106 028,99	104 951,0	121 525,5
5	Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	2 434,06	6 067,68	6 067,68	8 629,59	9 273,14	12 702,40
6	Будівництво	5 892,19	21 177,80	21 177,80	39 274,22	41 677,66	43 158,17
7	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	42 608,28	99 652,82	99 652,82	155 818,27	165 678,4	174 452,31
8	Діяльність готелів та ресторанів	677,67	2 231,05	2 231,05	4 167,96	4 397,21	4 900,68
9	Транспорт	4 312,23	10 536,56	10 536,56	15 990,29	16 006,98	20 944,30
10	Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	6 326,77	28 710,95	28 710,95	69 260,05	77 848,36	77 490,32
11	Освіта	88,15	162,28	162,28	443,83	215,87	158,14
12	Охорона здоров'я та соціальна допомога	756,47	1 742,14	1 742,14	2 545,34	1 494,85	1 456,66
13	Колективні, громадські та особисті послуги	1 312,15	3 204,61	3 204,61	4 590,83	4 710,94	4 436,46

У таблиці 2 наведено дані про індекс зростання обсягів кредитів у визначеному періоді за галузями економіки [7].

Таблиця 2

Індекс зміни обсягів кредитування за галузями у 2005–2010 рр.

Галузь	Індекс
1. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	3,2 раза
2. Рибальство, рибництво	2,0 раза
3. Добувна промисловість	4,5 раза
4. Переробна промисловість	4,0 раза
5. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	5,2 раза
6. Будівництво	7,3 раза
7. Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	4,1 раза
8. Діяльність готелів та ресторанів	7,2 раза
9. Транспорт	4,9 раза
10. Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	12 разів
11. Освіта	1,8 раза
12. Охорона здоров'я та соціальна допомога	1,9 раза
13. Колективні, громадські та особисті послуги	3,4 раза

Дане положення пояснюється тим, що такі галузі як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку та операції з нерухомістю не потребують великих вкладень, а попит у цих галузях і можливості отримання прибутків великі. Ці галузі інколи працюють з готівкою і мають можливості до приховування прибутків. Великі кредити в переробну промисловість пояснюються визначною роллю металургійного комплексу в Україні. Окрім цього, всі металургійні підприємства належать до промислово-фінансових груп, до складу яких входять провідні українські банки. В галузі, які належать до економіки знань (освіта, охорона здоров'я), банківська система України надавала кредити неохоче. Слід зазначити, що індекс росту кредитів у ці галузі з 2005 по 2010 рік був також мінімальним відносно інших. Так, індекс зміни величини кредитів у освіту – 1,8 раза, а в охорону здоров'я – 1,9 раза, що є мінімальним серед інших 13 галузей. Це пояснюється тим, що освіта й охорона здоров'я не є пріоритетами для України і потребують великих кредитів, віддача від яких є проблемою.

Лідерами в індексах зміни величини кредитів є такі галузі: операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам (12 разів), будівництво (7,3 раза) і діяльність готелів і ресторанів (7,2 раза). Індекс зміни величини кредитів у галузях-лідерах пояснюється спекулятивним попитом на послуги цих галузей і можливістю отримання готівки. Ціни на квартири в Україні перевищують європейський рівень і навіть у період світової кризи, при падінні попиту, залишаються майже на докризовому рівні.

Кредитна політика банківської системи України повинна сприяти економічному і соціальному розвитку держави, основним показником якого є валовий внутрішній продукт (ВВП).

Для з'ясування залежності ВВП від обсягу кредитів, наданих банківською системою різним галузям економіки України, було побудовано економіко-статистичну модель (ЕСМ) та застосовано кореляційно-регресійний аналіз.

Джерелом інформації для побудови ЕСМ були статистичні збірники Державного комітету статистики України, статистична інформація, наведена на офіційних сайтах Міністерства фінансів України та Національного банку України [7–9]. Зібрані дані зведено у таблицю 3.

Таблиця 3

Статистичні дані, використані для побудови ЕСМ (млн. грн)

Показник \ Рік	2006	2007	2008	2009	2010
Загальний обсяг ВВП, у тому числі за галузями:	544 153	720 731	948 056	913 345	1 085 935
– сільське господарство, мисливство та лісове господарство	11 758,2	16 340,8	28 812,2	26 025,8	26 545,2
– добувна промисловість	4 074,2	5 630,5	7 683,6	9 607	12 883,2
– переробна промисловість	44 365,5	64 709,5	106 029	104 951	121 525,6
– виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	3 107,1	6 067,7	8 629,6	9 273	12 702
– будівництво	10 464,6	21 177,8	39 274,2	41 677,7	43 158,2
– торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	61 750,1	99 652,8	155 818,3	165 678,4	174 452,3
– транспорт	7 123	10 536,6	15 990,3	16 007	20 944,3
– освіта	85,5	162,3	443,8	215,9	158,1
– охорона здоров'я та соціальна допомога	1 372,2	1 742,1	2 545,3	1 494,9	1 456,7

Нами були розроблені однофакторні моделі залежності ВВП (показник – Y) від обсягу кредитів, наданих банківською системою України в галузі економіки (показник – X).

Моделі залежності ВВП від обсягу кредитів, наданих банківською системою України в галузі економіки, наведено у таблиці 4.

Моделі залежності ВВП від кредитів, наданих банківською системою України в галузі економіки

№	Галузі економіки	Модель	Значення залежності (R^2)
1	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство (x_1).	$Y = 26,6x_1 + 260\ 024,5$	0,87
2	Добувна промисловість (x_2).	$Y = 57,4x_2 + 384\ 724,5$	0,87
3	Переробна промисловість (x_3).	$Y = 6,5x_3 + 269\ 763,5$	0,98
4	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (x_4).	$Y = 57,9x_4 + 382\ 170,9$	0,97
5	Будівництво (x_5)	$Y = 14x_5 + 405\ 042,5$	0,93
6	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (x_6).	$Y = 4,2x_6 + 286\ 103,9$	0,95
7	Транспорт (x_7)	$Y = 39,1x_7 + 289\ 976,6$	0,99
8	Освіта (x_8).	$Y = 737,8x_8 + 685\ 201,8$	0,23
9	Охорона здоров'я та соціальна допомога (x_9)	$Y = 117,2x_9 + 640\ 587,9$	0,1

Для вибору найбільш значимих кредитів у галузі економіки була побудована багатофакторна модель їх впливу на ВВП. Вибір факторів x_3, x_4, x_7 (кредитів у галузі економіки) було здійснено на основі значення коефіцієнта детермінації R^2 , який вказує на зв'язок між кредитами і ВВП.

У результаті побудовано багатофакторну модель залежності ВВП від кредитів, наданих банківською системою України в галузі економіки:

$$Y = 294\ 834 + 3,4x_3 + 14,5x_4 + 9,4x_7.$$

Рівняння свідчить, що збільшення кредитів, наданих банківською системою на 1 млн. грн у галузі: переробну, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води і транспорт, зумовить зростання ВВП на 3,4 млн. грн, 14,5 млн. грн і 9,4 млн. грн відповідно.

Висновки. Аналізуючи отримані статистичні оцінки, можна констатувати таке:

1. ВВП на 99 % залежить від обсягу кредитів у галузі економіки ($R^2 = 0,99$).
2. Найсуттєвіший вплив на ВВП держави здійснюють кредити, надані банківською системою України в такі галузі:
 - переробна промисловість (коефіцієнт регресії 3,4);
 - виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (коефіцієнт регресії 14,5);
 - транспорт (коефіцієнт регресії 9,4).
3. Значно менше впливають кредити, надані банківською системою України в такі галузі: сільське господарство, мисливство та лісове господарство і добувна промисловість.
4. Зовсім не впливають на ВВП кредити, надані банківською системою України в освіту (коефіцієнт детермінації 0,22) і охорону здоров'я та соціальну допомогу (коефіцієнт детермінації 0,071). Пояснення отриманих результатів бачимо у такому:
 - вкладання коштів більш ефективно у кінцеві галузі технологічного ланцюга, звідси і різниця впливу на обсяг ВВП;
 - коштів, укладених в освіту, охорону здоров'я та соціальну допомогу, явно замало, щоб вони чинили вплив на ВВП. Крім того, як свідчить досвід країн так званого золотого мільярда, ці вкладання коштів мають тривалий часовий лаг.
5. Обсяги та структура кредитів, наданих банківською системою України, не є оптимальними. Зростання кредитів у добувну промисловість вищі за зростання

у переробну промисловість. Україна має розвинуту металургійну промисловість та сировинну базу, а це дає можливість розвивати сучасне машинобудування. Тому слід переорієнтувати вітчизняний гірничо-металургійний комплекс із поставок продукції не на експорт через офшорні зони, а на українські підприємства. Це, у свою чергу, надасть змогу зменшити залежність від світової кон'юнктури цін на продукцію гірничо-металургійного комплексу.

Бібліографічні посилання і примітки

1. **Беленький П.** Розвиток системи фінансових посередників України в умовах посилення глобалізаційних процесів / П. Беленький, О. Другов // Вісник Нац. банку України. – 2007. – № 12. – С. 30–33.
2. **Загородній А. Г.** Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – К. : Знання, КОО, 2000.
3. **Лагутін В. Д.** Кредитування: Теорія і практика : навч. посіб. / В. Д. Лагутін. – 4-те вид., стереотип. – К. : Знання, 2004.
4. **Романишин В. О.** Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. посіб. / В. О. Романишин, Ю. М. Уманців. – К. : Атіка, 2005. – 480 с.
5. **Шнипко О.** Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнипко // Вісник Нац. банку України. – 2008. – № 10. – С. 8–12.
6. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www. Bank. Gov. Ua](http://www.Bank.Gov.Ua)
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
9. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. Aub.com.ua>

Надійшла до редколегії 27.12.2011

УДК 336.719

І. Є. Семенча, І. П. Довга

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКУ: МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТА АНАЛІЗ СТАНУ

Проаналізовано і систематизовано чинники, які впливають на організацію банківського обслуговування. Розроблено загальну класифікацію критеріїв якості організації обслуговування. Визначено методичні підходи до процедури оцінки. Розроблено анкету експрес-оцінки стану організації обслуговування клієнтів у банку. На основі проведеного польового експерименту виділено загальні тенденції стану організації обслуговування, властиві вітчизняним банкам.

Ключові слова: організація банківського обслуговування, критерії якості.

Проанализированы и систематизированы факторы, влияющие на организацию банковского обслуживания. Разработана общая классификация критериев качества организации обслуживания. Определены методические подходы к процедуре оценки. Разработана анкета экспресс-оценки состояния организации обслуживания клиентов в банке. На основе проведенного полевого эксперимента выделены общие тенденции состояния организации обслуживания, присущие отечественным банкам.

Ключевые слова: организация банковского обслуживания, критерии качества, экспресс-оценка.

© І. Є. Семенча, І. П. Довга, 2012